

УДК 657

Духновська Л.М.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет харчових технологій

Казанівська О.Т.
студентка,
Національний університет харчових технологій

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF ACCOUNTING FINANCIAL LEASING

АНОТАЦІЯ

Авторами досліджено стан фінансового лізингу в Україні та встановлено, що наразі існує ряд факторів, які не дозволяють повною мірою використовувати його переваги. Для зменшення негативного впливу несприятливих факторів на розвиток фінансового лізингу пропонується: узгодити у нормативно-правових актах умови поділу лізингу на фінансовий та операційний; зменшити пакет документів для отримання об'єктів у фінансовий лізинг; зменшити розмір авансового платежу за операціями фінансового лізингу; активізувати просування послуг фінансового лізингу у засобах масової інформації. Зазначені дії дадуть змогу підвищити зацікавленість суб'єктів господарювання у послугах фінансового лізингу.

Ключові слова: фінансовий лізинг, облік, орендні операції, доходи, витрати, лізингодавець, платежі, орендна плата.

АННОТАЦИЯ

Авторами исследовано состояние финансового лизинга в Украине и установлено, что в настоящее время существует ряд факторов, которые не позволяют в полной мере использовать его преимущества. Для уменьшения негативного влияния неблагоприятных факторов на развитие финансового лизинга предлагается: согласовать в нормативно-правовых актах условия разделения лизинга на финансовый и операционный; уменьшить пакет документов для получения объектов в финансовый лизинг; уменьшить размер авансового платежа по операциям финансового лизинга; активизировать продвижение услуг финансового лизинга в средствах массовой информации. Указанные действия позволят повысить заинтересованность субъектов хозяйствования в услугах финансового лизинга.

Ключевые слова: финансовый лизинг, учет, арендные операции, доходы, расходы, лизингодатель, платежи, арендная плата.

SUMMARY

The authors investigated the state of financial leasing in Ukraine and found that there are currently a number of factors that prevent full use of its advantages. To reduce the negative impact of unfavorable factors on the development of financial leasing is proposed: to agree on legal acts subject to separate asset on the financial and operational levels to reduce the set of documents for obtaining objects in financial leasing, reduce the size of the down payment on finance lease transactions, to intensify the promotion of services leasing in the media. These actions will allow to increase the interest of businesses in financial leasing services.

Keywords: financial leasing, accounting, lease transactions, income, expenses, lessor, fees, rents.

Постановка проблеми. Оренда – дуже багатогранна господарська операція, яка за останні два десятиліття отримала широку популяр-

ність. Однак потрібно розуміти, що орендні операції пов'язані з вирішенням цілого блоку питань юридичного, податкового і бухгалтерського характеру. Слід правильно оформити договір оренди (лізингу), своєчасно і коректно відобразити орендні операції в бухгалтерському та податковому обліку тощо. Складність ще й в тому, що орендні питання регулюються численними нормативно-правовими актами і пояснюються чималою кількістю роз'яснень компетентних державних органів.

Податковий кодекс України та П(С)БО 14 «Оренда» містять неоднакові умови визнання лізингу фінансовим, що призводить до труднощів при відображенні його в бухгалтерському обліку, фінансовій звітності та податкових деклараціях. Недостатньо розробленим залишається аналітичне забезпечення операцій фінансового лізингу, що ускладнює процес оцінки їх ефективності як для лізингодавця, так і для лізингоодержувача. Потребує удосконалення інформаційне забезпечення орендних операцій, на основі якого можна приймати обґрунтовані та виважені управлінські рішення на мікро- та макрорівнях. Вирішення цих проблем сприятиме адекватному відображенню операцій оренди в бухгалтерському обліку та прийняттю обґрунтованих рішень щодо укладення договорів оренди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні і методологічні аспекти обліку та аналізу орендних операцій досліджувалися у працях вітчизняних вчених В.І Артиша, А.Г. Загороднього, Л.М. Братчук, Ф.Ф. Бутинця, А.М. Герасимовича, В.Н. Кочеткова, С.Л. Лайчук, В.С. Леся, О.Г. Луб'яницького, В.І. Міщенко, Я.В. Онищука, Н.Г. Слав'янської, Н.М. Ткаченко, Я.Б. Усенка, Т.І. Хомуляка та зарубіжних вчених Н.А. Адамова, В.Д. Газмана, В.А. Горемікіна, К. Дональда, П. Невіта, Л.Н. Прилуцького, В.А. Шабашева, В.Г. Шеленкова.

Постановка завдання. Завданням дослідження є: доопрацювати класифікаційні ознаки лізингу, враховуючи вимоги фінансового та

управлінського обліку, дослідити стан фінансового лізингу в Україні, запропонувати елементи облікової політики щодо відображення операцій фінансового лізингу у лізингодавця.

Виклад основного матеріалу дослідження. З прийняттям Закону України «Про лізинг» орендні відносини в Україні набули легального статусу. У вказаному Законі України чітко визначено зміст, види лізингу, суб'єкти, їх права і обов'язки, засоби захисту і низка інших питань.

З економічної точки зору оренда являє собою одержання майна у тимчасове користування за визначену винагороду. Передача майна у використання зумовлена рядом причин:

- власник майна на даний момент не відчуває потреби у використанні цього майна, а для реалізації майна необхідних передумов немає;
- громадянин або організація, не будучи власником майна, має потребу в його використанні (іноді епізодично);
- потреба у використанні даного майна може бути тривалою або постійною, але його придбання у власність неможливе або економічно недоцільне.

Між орендою і всіма видами лізингу існують суттєві розбіжності:

а) оренда – двостороння угода між орендодавцем і орендарем, а лізинг – щонайменше тристороння, де крім лізингодавця і лізингоодержувача, фігурує продавець лізингового майна. Лізингова угода оформляється, як правило, двома договорами: купівлі-продажу – між продавцем і лізингодавцем і власне лізингу – між лізингодавцем і лізингоодержувачем;

б) діяльність лізингодавця принципово відрізняється від діяльності орендодавця. Якщо орендодавець здає в оренду своє майно, то лізингодавець передає у лізинг майно, яке він спеціально придбав, як правило, за прямою вказівкою майбутнього лізингоодержувача. Сутність діяльності лізингодавця полягає у фінансуванні тимчасового користування лізингоодержувачем майном шляхом надання йому майнового кредиту;

в) роль лізингоодержувача більш активна, ніж роль орендаря. При першій передачі майна у лізинг лізингоодержувач сам знаходить виробника (власника) лізингового майна і вибирає конкретний вид цього майна. На відміну від орендаря, лізингоодержувач наділяється правами і обов'язками, що властиві покупцеві. Хоча формально покупцем є лізингодавець, майно передається продавцем безпосередньо лізингоодержувачу. При цьому останній здійснює всі процедури, пов'язані з прийняттям майна;

г) у випадку оренди орендодавець несе відповідальність перед орендарем за встановлені недоліки об'єкта оренди, а в операціях лізингу лізингодавець відповідає за такі недоліки тільки тоді, коли він сам вибирав продавця (постачальника) об'єкта лізингу або втручався у ви-

бір лізингоодержувачем постачальника майна, виду майна, його характеристик тощо.

Орендар відображає в бухгалтерському обліку одержаний у фінансову оренду об'єкт одночасно як актив і за найменшою на початок строку оренди оцінкою: справедливою вартістю активу або вартістю суми мінімальних орендних платежів (але юридично право власності залишається за орендодавцем).

Різниця між сумою мінімальних орендних платежів та вартістю об'єкта фінансової оренди, за якою він був відображений у бухгалтерському обліку орендаря на початку терміну фінансової оренди, є фінансовими витратами орендаря і відображається у бухгалтерському обліку і звітності лише в сумі, що відноситься до звітного періоду. Розподіл фінансових витрат між звітними періодами протягом строку оренди здійснюється із застосуванням орендної ставки відсотка на залишок зобов'язань на початок звітного періоду.

Якщо в угоді про фінансову оренду не вказана орендна ставка відсотка, то для визначення теперішньої вартості суми мінімальних орендних платежів і розподілу фінансових витрат орендар застосовує ставку відсотка на можливі позики орендаря.

Затрати орендаря на поліпшення об'єкта фінансової оренди (модернізація, модифікація, добудова, дообладнання, реконструкція тощо) і призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, які первісно очікувалися від його використання, відображаються як капітальні інвестиції, що включаються до вартості об'єкта фінансової оренди.

Амортизація об'єкта фінансової оренди нараховується орендарем протягом періоду очікуваного використання активу.

Періодом очікуваного використання об'єкта фінансової оренди є термін корисного використання (якщо угодою передбачено перехід права власності на актив до орендаря) або коротший з двох періодів – термін оренди або термін корисного використання об'єкта фінансової оренди (якщо переходу права власності на об'єкт фінансової оренди після закінчення терміну оренди не передбачено).

Метод нарахування амортизації об'єкта фінансової оренди визначається орендарем відповідно до П(С)БО 7 «Основні засоби» та 8 «Нематеріальні активи».

Розподіл фінансового доходу між звітними періодами протягом терміну оренди здійснюється із застосуванням орендної ставки відсотка на залишок дебіторської заборгованості орендаря на початок звітного періоду.

Якщо орендодавцем є виробник об'єкта фінансової оренди, то дебіторська заборгованість орендаря відображається як сума визнаного доходу (виручки) від реалізації готової продукції і теперішньої негарантованої ліквідаційної вартості об'єкта фінансової оренди одночасно з визнанням доходу (виручки) від реалізації

готової продукції. Дохід виробника від реалізації об'єкта фінансової оренди визнається за найменшою з двох оцінок: справедливою вартістю цього об'єкта або теперішньою вартістю мінімальних орендних платежів, обчисленою за ринковою ставкою відсотка.

Собівартість реалізованого об'єкта фінансової оренди визначається за його балансовою вартістю, зменшеною на теперішню негарантовану ліквідаційну вартість, яка згідно з абзацом першим цього пункту відноситься на збільшення дебіторської заборгованості орендаря.

Різниця між сумою мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості об'єкта фінансової оренди та теперішньою вартістю вказаної суми є фінансовим доходом орендодавця-виробника об'єкта фінансової оренди.

Витрати орендодавця з укладання угоди про фінансову оренду визнаються іншими витратами того звітного періоду, у якому вони мали місце.

При фінансовій оренді необоротних активів в обліку орендодавця повинно бути відображено: списання з Балансу залишкової вартості необоротного активу, переданого у фінансову оренду; первісну вартість дебіторської заборгованості з фінансової оренди; доходи від передачі активів у фінансову оренду; податкові зобов'язання з ПДВ.

Орендодавцем фінансової оренди може бути: власник необоротного активу; підприємство-виробник необоротного активу. У зв'язку з цим існують особливості обліку фінансової оренди залежно від того, чи орендодавець просто надає в оренду необоротний актив, чи він до того ж є ще й виробником цього необоротного активу.

Орендодавець відображає в бухгалтерському обліку наданий у фінансову оренду об'єкт як дебіторську заборгованість орендаря в сумі мінімальних орендних платежів і негарантованої ліквідаційної вартості за вирахуванням фінансового доходу, що підлягає отриманню, з визнанням іншого доходу (доходу від реалізації необоротних активів). Одночасно залишкова вартість об'єкта фінансової оренди виключається з Балансу орендодавця з відображенням у складі інших витрат (собівартості реалізованих необоротних активів).

Висновки з проведеного дослідження. В економічній літературі поширена теоретико-економічна класифікація лізингу, яка перенасичена ознаками, які не впливають на побудову фінансового та управлінського обліку щодо операцій фінансового лізингу. Тому для цілей фінансового обліку пропонуються наступні класифіка-

ційні ознаки: передача ризиків та винагород, пов'язаних із правом власності, обсяг обслуговування об'єкта лізингу, термін сплати платежів, форма лізингових платежів. Для цілей управлінського обліку – кількість учасників, передача ризиків та винагород, пов'язаних із правом власності, обсяг обслуговування об'єкта лізингу, термін сплати платежів, форма лізингових платежів.

Для формування достовірної інформації в обліку та звітності, а також для підвищення оперативності прийняття рішень у Наказі про «Облікову політику» пропонується передбачити такі елементи: методи оцінки, план рахунків та політику договірних відносин щодо операцій фінансового лізингу. Формування елементів облікової політики щодо відображення операцій фінансового лізингу у лізингодавця залежить від походження майна, яке передається у фінансовий лізинг, а саме: майно власного виробництва; майно, придбане для передачі у фінансовий лізинг; майно, яке раніше використовувалося в господарській діяльності лізингодавця.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цивільний кодекс України Господарський кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 № 435-IV // Верховна Рада України : офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Закон України «Про оренду державного і комунального майна» [Електронний ресурс] від 10.04.1992 № 2269-XII (зі змінами) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2269-12>.
3. Закон України «Про лізинг» [Електронний ресурс] від 16.12.1997 № 723/97-ВР // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1381-15>.
4. Закон України «Про оренду землі» [Електронний ресурс] від 06.10.1998 № 161-XIV // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Методику розрахунку орендної плати за державне майно та пропорції її розподілу» [Електронний ресурс] від 4 жовтня 1995 № 786 (із змінами) // Верховна Рада України: офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/786-95-%D0%BF>.
6. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. / І. В. Жолнер. – К. : НУХТ, 2012. – 335 с.
7. Волкова І. А. Фінансовий облік-2 : навч. посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2009.
8. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність : підруч. / Н.М. Ткаченко. – 5-те вид., перероб. і доп. – К. : Алерта, 2011. – 976 с.
9. Шара Є. Ю. Бухгалтерський фінансовий та податковий облік : навч. посіб. / Є. Ю. Шара, О. О. Бідюк, І. Є. Соколовська-Гончаренко. – К. : ЦУЛ, 2011. – 424 с.